

Kakšno naj bo samoupravno sodstvo?

Ustava je globoko posegla v obstoječe družbene odnose; delovni človek odloča o vseh zadevah in odnosih družbenoekonomskega in družbenopolitičnega sistema. Pomemben del tega sistema je tudi pravosodni sistem, ki razrešuje družbeno nasprotja ali konflikte. To je pravzaprav sredstvo urejanja medsebojnih razmerij in obenem sredstvo uresničevanja oblasti in samoupravljanja vseh delovnih ljudi.

S tovarišem Milanom Gasparijem, svetovalcem predsedstva SRS, smo se pogovarjali o novostih, ki jih prinašajo osnutki pravosodnih zakonov in o stališčih in mnenjih, ki so se pojavljala v razpravah o novem pravosodnem sistemu na problemski konferenci SZDL Lj.-Center.

Tovariš Gaspari je poudaril, da novi samoupravni odnosi, ustava in osnutek zakona o združenem delu zahtevajo podružbljanje sodstva in tako je tudi prišlo do oblikovanja samoupravnega sodstva, ki je pravica delovnih ljudi; to neposredno izhaja iz ustavnih zamisli samoupravnega sojenja. V zakonu mora biti sistem samoupravnega sojenja opredeljen tako, da bo čimbolj odprt in v čim večji meri prepuščen kreativnosti naših delovnih ljudi, po drugi strani pa mora zagotavljati trdno osnovo za nadaljnji razvoj samoupravnega sodstva. Poleg rednih sodišč sedaj izgrajujemo sistem samoupravnega sodstva, pri čemer pa ideja ni nova. Že v preteklosti smo poznali poravnalne svete in arbitraže v številnih družbenih organizacijah in družbi. Ustava je pravzaprav le postavila trdno osnovo in dala skupna načela za razvoj samoupravnega sodstva. Že leta 1974 smo pri nas pričeli ustanavljati sodišča združenega dela, ki jih sedaj le še razvijamo, razvoj družbe pa kaže, da bi morali veliko več pozornosti posvetiti tudi razvoju specializiranih sodišč združenega dela, ki bi reševala vprašanja medsebojnih odnosov, obveznosti in zahtev v samoupravnih interesnih skupnostih ter na drugih področjih.

Hiter razvoj družbe in gospodarstva terja razvoj pravosodja

Hiter razvoj gospodarstva, razraščanje medsebojne menjave dela in sredstev, povezovalne in hiter razvoj družbenih ter družbeno ekonomskih od-

nosov zahtevata tudi hiter razvoj pravosodnega sistema. Tovariš Gaspari je ob tem poudaril, da so pravzaprav danes vsi poslovni odnosi v samoupravni socialistični družbi do neke mere, posebno še, če so trajnejši, povezani tudi s samoupravnimi odnosi. Zaradi tega moramo nedvomno prilagoditi sedanje stanje pravosodnega sistema stopnji razvoja družbeno ekonomskih odnosov, pri čemer se je treba zavzemati zato, da osvobodimo sodstvo okov formalizma, vendar nikoli in nikdar na škodo vsebine.

Doslej smo na podlagi zveznega in republiškega zakona o sodiščih združenega dela ustanavljali kot samoupravna sodišča le splošna sodišča združenega dela, koristno pa bi bilo opredeliti, na katerih področjih je treba ustanoviti tudi posebna sodišča združenega dela, saj ustava predpostavlja reševanje sporov v samoupravnih odnosih preko samoupravnih sodišč in ne preko rednih sodišč. Prav zaradi tega je treba pravilno oceniti potrebo po ustanavljanju posebnih sodišč združenega dela v samoupravnih interesnih skupnostih na področju materialne proizvodnje.

Seveda pa bi morali večjo pozornost posvetiti tudi arbitražam in drugim oblikam razreševanja poslovnih sporov.

Nekatere pripombe iz razprav

Razprave so pokazale, da bi morali natančneje opredeliti ustanavljanje, potek volitev sodnikov ter postopek pred samoupravnimi sodišči, zlasti postopek s pritožbo ter postopek

pred poravnalnimi sveti. Na razpravi v krajevni skupnosti Ajdovščina, ki jo je vodil tovariš Gaspari, so razpravljali postavili tudi vprašanja preizkusa zakonitosti odločb in pa smotnosti novega sistema rednih sodišč.

Dosedanja občinska sodišča naj bi zamenjala temeljna sodišča, ki pa niso po svoji zasnovi zamenjava dosedanjih občinskih sodišč, temveč združujejo nove kvalitete; temeljna sodišča združujejo funkciji dveh sedanjih prvostopenjskih sodišč, občinskega in okrožnega, medtem ko bi višja sodišča združevala funkcijo okrožnih sodišč kot okrožnih sodišč in vrhovnega sodišča SRS kot pritožbenega sodišča.

Dosedaj smo imeli v Ljubljani dve občinski sodišči, osnutek zakona pa predvideva za Ljubljano eno samo temeljno sodišče z velikim številom sodnikov in dokaj obseznim območjem. Pri tem je treba preudariti ali dosedanje izkušnje iz dela dveh občinskih sodišč v Ljubljani morda ne opravičujejo tudi obstoj dveh temeljnih sodišč, razmisliti pa je treba tudi o tem, ali naj bi se njihovo delo delilo po območjih ali po dejavnosti oz. naravi sporov, ki jih bodo temeljna sodišča reševala.

Prizadevati bi si morali za čimbolj funkcionalno povezanost teh sodišč oz. oddelkov temeljnih sodišč.

S spremembo pravosodnega sistema in sistema sodstva ter družbenopolitičnim spremembami v naši družbi, se pojavi tudi vprašanje strokovnega preizkusa sodnikov, torej tistih, ki bodo reševali spore v skladu z družbeno političnimi interesi

in v duhu samoupravljanja. Morda je še najmanjša dilema okoli naziva tega preizkusa, ki se je dosedaj imenoval pravosodni izpit; veliko več vprašanj se odpira pri vsebini takega preizkusa.

Kako pride občan do svoje pravice

Danes marsikdaj še pravnik ne vedo, kje in kako bi reševali posamezna neskladja in probleme, ustava pa zagotavlja občanu pravico, da to sam doseže. Ali bo nov sistem omogočil delovnemu človeku v večji meri uveljavljanje svojih pravic?

Na to naše vprašanje se je tovariš Gaspari nasmehnil in dejal, da tudi sam včasih ne ve, kako bi urejeval v vsakdanjem življenju posamezna manjša vprašanja.

»Vendar pa,« je nadaljeval, »sem prepričan, da bo vsak občan spoznal svoje pravice in pristojnosti poravnalnih svetov

v krajevni skupnosti ziroma pristojnosti in postopek pri samoupravnem sodstvu v temeljni organizaciji kjer dela. Seveda pa je treba vse seznanjati z novim sistemom, z novimi zakoni, prav tako pa moramo povečati tudi obseg varstva zakonitosti, ki mora biti prilagojeno potrebam. Pri tem je še večjo pozornost treba posvetiti občanu in delovnemu človeku in ne samo skupnostim. Nedvomno pa bo lahko velika olajšava tudi taka ureditev sodstva, da bo vsako sodišče moralo posredovati tožbo ali pritožbo pristojnemu sodišču, tudi če taka tožba ne zadeva njihovega dela. Seveda pa je treba to enotno urediti v okviru cele Jugoslavije.

Prav zaradi tega, ker je treba občane bolj seznaniti z njihovimi pravicami pa mislim, da se bomo še večkrat srečali,« je končal naš pogovor tovariš Gaspari.

B. POGAČNIK

Saj ni res — pa je!

Pogosto se zgražamo nad barakarskimi naselji v okolici bele Ljubljane — pa je potreben le pogled skozi špranjo razmajanega platu in... No, nebotičnik v ozadju pričra, da so enake kolibe tudi v strogem mestnem (urbanem) središču. (Foto Selan)

Večja stanovanjska hiša ima več stanovalcev kot poprečna slovenska vas, vemo pa, kako vsebinsko bogata je lahko že starodavna vaška samouprava.

Med drugim bo treba povežati manjše večstanovanjske hiše v večjo enoto, v kateri bo mogoče uresničevati hišno samoupravo po kadroviski in materialni plati. Za uspešno delo bo treba nameniti več pozornosti kadrom v hišnih svetih in zagotoviti uresničevanje zakonskih določil o mandatni dobi hišnih svetov. Dosedanje primeri, ko že šest ali osem let niso volili novega hišnega sveta oziroma njegovega predsednika, se ne bodo smeli ponoviti.

Hišna samouprava potrebuje tudi ustrezno finančno bazo: iz stanarin, najemnin, prispevkov etažnih lastnikov. Hiša pa seveda razpolaga tudi s sredstvi za obratovalne stroške in z drugimi sredstvi.

Nevarnost forumskega dela

Dušan Kompare je dopolnil referat Andreja Mlinarja, da se postopno spet približujemo forumskemu delu. Ali so nekateri delegati res vredni tega imena ali pa so to ljudje, ki dajejo samo svoja mnenja, ne da bi pred tem razpravljali z občani in delovnimi ljudmi, katerih delegati so? Samo z organizacijo foruma ne bomo na-

šli prave rešitve. Ljudje morajo čutiti, da odločajo sami prek svojih delegatov. Zelo narobe je, da dobivajo delegacije gradivo iz krajevnih skupnosti tik pred razpravo, ker to delegaciji oddaljuje bazo.

Barbarič iz KS Ajdovščina je razpravo dopolnil z besedami, da tudi pri njih čutijo slabo komuniciranje in pozno dostavljanje gradiv. Velika pomanjkljivost je tudi ta, da ni še nikoli prišlo do sestanka predstavnikov krajevnih svetov s predstavniki IS občine ipd. Tu di v OZD niso došli pomena krajevne samouprave, saj se ta ne sme končati z besedami: »Mi vam damo 300 dinarjev na osebo, vi pa delajte kot veste in znate!«

Karel Destovnik je dodal, da mladi v KS več let niso delovali organizirano, zdaj pa bi jih morali pritegniti, jih navaditi na delo na terenu, saj so svoje delovne sposobnosti že dokazali drugod.

Začnimo delati

Sekretar OK ZKS Drago Flis je povzel, da imamo vsi pripombe in je prav, da jih povemo, saj bomo lahko le tako odpravili napake. Hkrati pa je gotovo, da ne bomo prišli do boljše vsebine samo s kritiko, kako materiali prihajajo nemogoče pozno, kako je nemogoče tako komplicirane stvari

razrešiti v tako kratkem času itd. Prav je, da to kritiziramo, prav pa bi bilo, da pokritiziramo to, da se premalo udeležujemo in premalo odločno uveljavljamo svoje ugotovitve.

Priznati moramo, da smo za takšno stanje vsi krivi... Osnovno vprašanje angažiranosti občana je vsebina. Če bomo občanom ponudili izdelan program, se bo okrog njega takoj zbral cel »roja«. Toda do izdelanega programa lahko pridemo le s sodelovanjem občanov in delovnih ljudi. Razpravljalec se je strinjal s prejšnjimi diskutanti, da bi se organiziranost SZDL krila iz organiziranosti ZK. Vprašanje odgovornosti komunistov moramo postaviti drugače. »Po mojem mnenju sploh ni treba nič konstituirati, pač pa je treba kar začeti delati!« je dejal Drago Flis. Glede delovanja komunistov in udeležbe sestankov je potrebno le nekaj pedantnosti: zapisati kdaj se je kdo odzval in to sporočiti osnovni organizaciji. Zatem je treba vprašati občinske komite, kaj so storili s tovariši, ki ne delajo.

»Menim, da nihče ne bo nikogar postavil pred vrata, kljub temu, da plača 300 dinarjev po zaposlenem, če bo prišel k njemu s pametnim predlogom. Zdaj smo pa spet na začetku, kako se bomo dokopali do tistih skupnih interesov. Tukaj

pa nimamo čarobne palice, to je samo nenehno vsakodnevno razpravljanje z delovnimi ljudmi in občani,« je zaključil Drago Flis.

Akcijski program

Ob koncu posveta je predsednik OK SZDL Vojko Novak strnil nekatere misli in predloge, ki naj bodo vodilo prihodnjega dela.

Od januarskega dogovora je v KS veliko pridobila ne le SZDL, ampak tudi ZK, ZSM, sindikat. Ugotovljena odprta vprašanja so predvsem na delovnih izkušnjah temelječa spoznanja. Hkrati pomenijo željo za večjo angažiranost, da bi naredili še korak naprej. V tem smislu je ta posvet uspeš. Zato je Vojko Novak predlagal ponoven podoben sestanek v oktobru.

»Sedaj, ko bomo začeli ustanavljati terenske odbore, ki jih bomo različno imenovali, na primer vaški odbor, ulični odbor, moramo izvajati pravzaprav tisto, kar je zapisano v ustavi, v dokumentu X. kongresa ZKJ, v republiškem dokumentu, in posebno tisto, kar je sprejela zvezna konferenca SZDL... Terenska oblika dela mora biti takšna, da lahko sama po sebi razbije forumsko delo... Priti moramo do osnovne celice, do občana, sicer ne bomo uspeli narediti tega,

kar je zapisano v ustavi,« je dejal Vojko Novak. Brez organizirane SZDL ne bo mogoče izpeljati nobene akcije. Vodilo vsega dela mora biti: približati se občanom in delovnim ljudem. Prisluhni je treba in se pogovoriti. Res je, da imamo posvetovalnice za različne težave, vendar mora do teh posvetovalnic občan sam stopiti, mi pa lahko pridemo k njemu — je slikovito dejal Vojko Novak in nadaljeval: »Če bi dosegli, da bi se občani in delovni ljudje obračali k nam, nam zaupali svoje težave, probleme, potem smo dosegli več, kot smo si želeli.«

Zatem je predlagal redakcijsko komisijo petih članov, ki naj izdelajo program dela in vsebinsko organiziranost KS izhajajoč iz te razprave in gradiva zanjo. Pripravijo naj akcijski program dela na področju ustavne organiziranosti KS in organizacije v KS. Akcijski program in gradivo bi posredovali vsem krajevnim skupnostim in družbenopolitičnim organizacijam. O akcijskem programu naj bi po možnosti vsi razpravljali, nato pa naj bi se izoblikoval dokončen akcijski program. Njegova uresničitev bi postala obvezna politična naloga, katere cilj bi bil odpraviti pomanjkljivosti, o katerih je tekla beseda na tem posvetu.

Vladimir Jerman